

Ihuliaq

Föreningen Sverige-Grönlands medlemsblad

Nr 3/2016

Massivt kulturuppåd på Tivoli, sid 3

Digital atlas över inuitkulturen, sid 5

Inlandsisen smälter långsamt, sid 11

Völvans återkomst

Det rådde missväxt i Österbygden den vintern. Fångsten hade uteblivit och några män hade inte kommit tillbaka. Sjukdom och svält härjade i de små

husen. Då sände storbonden Thorkel sina mannar för att hämta Torbjörg Lillvölva. Torbjörg var som alla völvor kunnig i trolldom och utövade spådom i en ritual som kallades sejd. En mycket eftersökt kunskap i den tidens samhälle.

När Torbjörg gjorde entré i Thorkels hus hade många samlats på gården för att med skräckblandad förväntan ta del av hennes spådom. Även hennes klädedräkt väckte förundran. Hon täckte sig i en blå mantel som bands ihop med remmar och var besatt med stenar ända ner till skötet. Kring halsen hade hon glaspärlor och på huvudet en lammskinns hätta som var fodrad med vitt kattskinn. I handen höll hon sitt främsta verktyg, sejdstaven, även den prydd med stenar och dessutom mässing. Runt midjan bar hon ett bälte av fnöske och från det hängde hennes skinnpåse med olika sejdredskap som hon behövde för att utföra sin spådom. På fötterna slutligen hade hon ludna kalvskinnsskor som fästes med tennknappsförsedda remmar och på händerna handskar av kattskinn som på insidan var vita och ludna.

När kvällen kom dukades det upp en måltid för Torbjörg. Hon fick en gröt gjord på getmjölk och serverades hjärtan från de djur som för tillfället gick att få. Hon åt med sin egen mässingssked och en kniv av koppar med skaft av valrosstand som omgettts med två ringar. Knivspetsen var bruten.

Erik den Rödes saga

Detta är början på berättelsen om Lillvölvan i Erik den Rödes saga. Men den har också varit inspiration för mina vänner och mig när vi började utforska och

praktisera sejd i början på åttiotalet. En tradition som gått i graven när kristendomen infördes i Norden och som vi med entusiasm försökt återuppliva. Kanske var det just på grund av min personliga erfarenhet av sejd som jag hoppade högt när arkeologerna offentliggjorde ett fynd på sydvästra Grönland i sommar.

De har hittat en ovanlig stencirkel som visat sig vara resterna av en gammal boning. Den ligger mycket utsatt och ensligt. De föremål som hittats har gett

arkeologerna huvudbry. En knivspets, djurtänder och spelbrickor bland mycket annat. Saker som helt saknar materiellt värde men som sannolikt en gång har varit laddade med magisk kraft. Forskarna gick klokt nog också till Erik den Rödes saga för att leta efter en förklaring och hittade Völvan. Det är alltså en völveboning som dykt upp ur sagans dunkel. Det var alltså inte bara en saga. Det var på riktigt.

Sylvia Hild

Iluliaq

En tidning från Föreningen Sverige-Grönland. www.sverige Gronland.com

Redaktionen består av:

Ordförande Sylvia Hild, Helgagatan 36 F, 118 58 Stockholm, Telefon: 070-303 96 30, e-post: sylvia.hild@comhem.se

Sekreterare: Joel Åsblom, tel: 070-7871436, e-post: asblom@rocketmail.com

Föreningens kassör är Mats Gullberg, tel: 08-660 91 79, e-post: matsgullberg2003@yahoo.se

Grönland firade 40 år på Tivoli

Pauline Lumholt och Josef Josefsen.

Ole Kristiansen.

Aviaja Larsen leder Aavaatkören.

Vid månadsskiftet juli augusti var det dags för den årliga upplagan av eventet Grönland i Tivoli, den största grönländska kultursatsningen utanför Grönland.

I år blev programmet extra späckat eftersom det har gått 40 år sedan starten. Bland de deltagande banden märktes veteranen Ole Kristiansen som passade på att fira 25 år som artist. Därtill fanns Nive Nielsen And The Deer Children, Inuk, Rockstones, Atsinnermiut från Sisimiut och Takuss Band på stora scenen i den danska huvudstaden i sällskap med en kör från barnhemmet i Uummannaq samt kören Aavaat som för första gången leddes av den nya körledaren Aviaja Larsen.

På en av de mindre scenerna framträdde operasångaren Josef Josefsen i duett med Pauline Lumholt, mor till en lång rad musikstjärnor varav flera fanns på plats i olika konstellationer, exempelvis Ilannuaq i gruppen Ilang och Aviaja som ofta sågs kompa på piano.

Förutom opera bjöds även på ett antal klassiska stycken som komponerats av Arnannuaq Gerstrøm som själv framträdde ihop med Nordic String Quartet.

Därtill kom de båda dagarna att fyllas med uppvisningar av grönländsk kläddesign, möjlighet att prova på det grönländska köket samt få det senaste från både teater- och bokvärlden.

Text och foto: Joel Åsblom

Kör från barnhemmet i Uummannaq.

Nive Nielsen And The Deer Children.

Vikingaskepp i Västerled

Grönland har blivit ett populärt mål för seglande vikingaskepp.

I sommar har skeppet Skjoldungen från Vikingaskeppsmuséet i Roskilde haft målet inställt västerut och i sex veckor på försök seglat längs Grönlands sydvästkust i nordbornas kölvatten från Nanortalik i söder, nära förbi Österbygden (Qassiarsuk), genom fjordar och inre farvatten ut på öppet hav upp till Västerbygden och Nuuk.

Det handlar om ett försök att kartlägga hur nordborna i Öster- och Västerbygden höll kontakt och transporterade sig från plats till plats och vilka sjövägar de använde, hur lång tid det tog och hur vädret påverkade dem.

Harald Hårfagre

Men redan tidigare på året kom ett långt mer imponerande skepp på besök i Qaqortoq. Det var världens största vikingaskepp Draken Harald Hårfagre

från Norge som ankom Sydgrönland på sin resa från Haugesund i Norge till New York i USA. Teamet på denna expedition har lagt ut en video om den spännande

resan. "North Sea sailing with Harald Hårfagre". En sjösjukeskapande bildupplevelse.

Mystisk hydda ger arkeologerna huvudbry

I Sydgrönland har arkeologerna hittat en stenformation som härör från en båtformad hydda från 1200-1400-talet.

Hyddan är av en hittills okänd typ och den ligger mycket utsatt för väder och vind. Både eldstad och brits vittnar dock om att den använts som bostad. Men ännu mer märkligt är hyddans inventarier som tycks sakna ett sammanhang. Två färdiga och två förarbetade spelbrickor, valross-tänder, renhorn, en färtand, ett sälben, ett kohorn och ett fårhorn, en kam, täljsten, spetsen av en järnkniv, ett stycke av ett kopparspann, eldslagningssten av två material. Många av dessa saker var utan värde under medeltiden.

Sagorna kan ge svaret

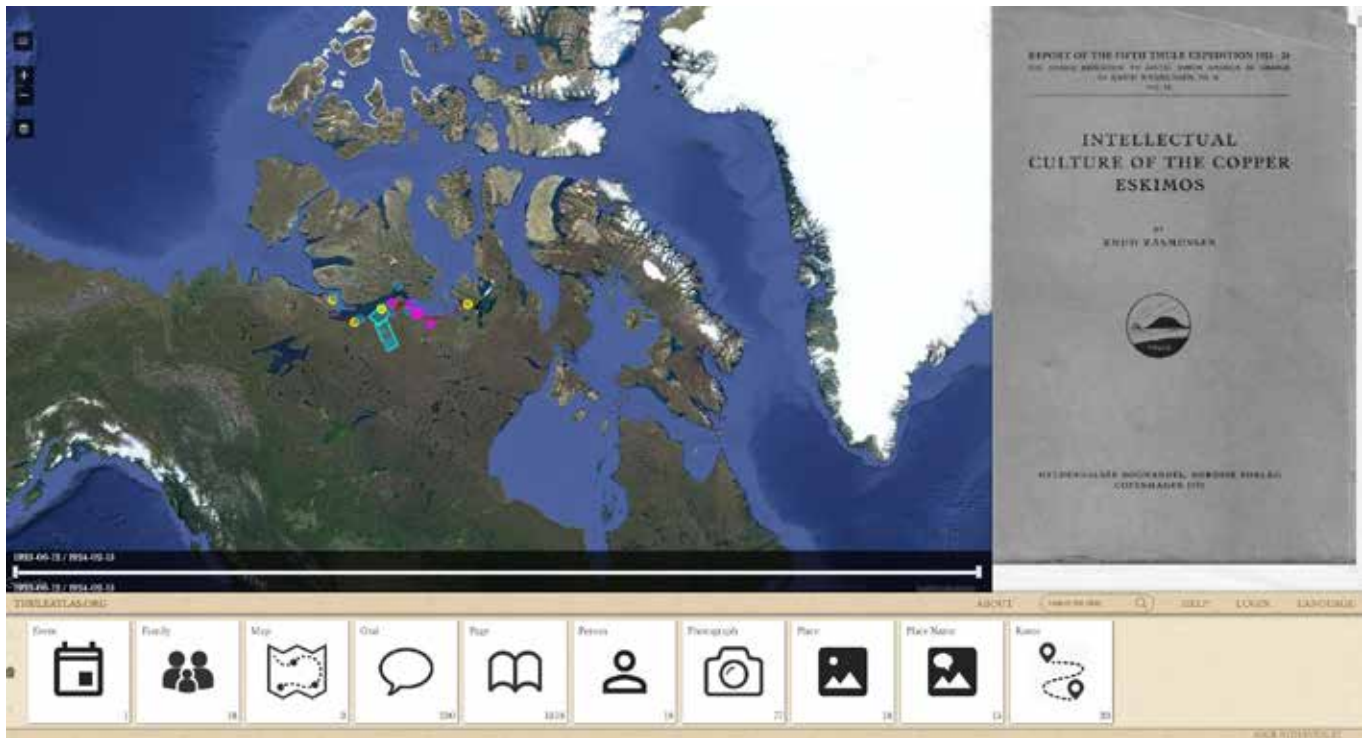
För att komma gåtan närmare gick forskarna till de isländska sagorna och mötte Völvan som i den nordiska mytologin är en troll- och spådomskvinna som i sejdk extas uppsöker andevärlden för att söka bot och kunskap. I Erik den Rödes saga beskrivs sejdkvinnan Torbjörg Lillvölva som just har en sådan märklig samling av föremål för sitt trolldomsutövande.

Spännande fortsättning kommer säkert på denna historia när en exakt tidsbestämning gjorts.

Källa: videnskab.dk

Foto: C.K. Madsen.

Digital atlas över inuitkulturen

När Arktis koloniserades näst intill uttraderades inuits traditioner och vetande. För att råda bot på denna oförlåtliga gärning och återge inuit deras historia har det skapats en atlas som under de kommande fem åren ska digitalisera all information från 5 Thuleexpeditionen.

Fifth Thule Atlas, thuleatlas.org, är resultatet av ett samarbete mellan Danmarks Nationalmuseum, Carleton University och inuitorganisationen Kitikmeot Heritage Society i nordöstra Kanada. Atlasen, som innehåller sånger, myter, bilder, beskrivningar av gamla traditioner, ska göra kunskapen om inuits historia lättare tillgänglig för nutida efterkommande.

Museiinspektör Martin Appelt på Nationalmuséet säger: "Det är deras historia, ja faktiskt deras kulturella egendomsrätt som på detta sätt returneras. Så kan inuits historia berättas inifrån dem själva och inte utifrån av andra.

Legendarisk expedition

Den största delen i atlasen stammar från den grönländsk-danske polarforskaren Knud Rasmussens legendariska 5 Thuleexpedition. Expeditionen gjordes med hundsläde under åren 1921 till 1924. Den utgick från Grönland och tog sig över Kanada till Alaska. Under resans gång samlade Knud Rasmussen och hans team av forskare en ansevärd mängd föremål men också sånger, magiska formler, berättelser och 1500 fotografier. Folken

Den största delen i atlasen stammar från den grönländsk-danske polarforskaren Knud Rasmussens legendariska 5 Thuleexpedition.

som de mötte på vägen beskrevs i detalj.

Den som vill använda atlasen kan nu klicka ända ner till det ställe där ett föremål hittades på expeditionens väg.

3D-skanning kommer

Tanken är att alla objekt skall 3D-skannas. Nationalmuseum har redan gjort det med samlingen av skinnkläder där man kan se to m ett enkelt hårstrå.

Det är självklart meningen att de lokala inuitsamhällena själva skall ombesörja att atlasen utvecklas och blir större. Text kunskap om hur man fångade renar förr i tiden eller hur man organiserade en laxfångst, kan vara några exempel på gammal kunskap som synliggörs.

Atlasen har kommit till på initiativ av Kitikmeot Heritage Society som aktivt arbetar för att samla in och bevara inuits

kulturella och historiska arv. Där hoppas man att atlasen ska ge inuit identitet, stolthet och kunskap till dem som vill använda den. Många yngre inuit har aldrig lärt sig vad deras familjenamn betyder och där ger Knud Rasmussen massor av information om namn och etnografi.

En returgåva till forskarna

Men även för Nationalmuséet innebär Fifth Thule Atlas en källa till ovärderlig information. Nya upplysningar som bjuder på helt nya forskningsperspektiv. Vad Martin Appelt hoppas är att kunna koppla inuiternas vetande med traditionell forskning.

Källa: videnskab.dk

Kryssningsfartyg genom Nordvästpassagen

Det kinesiska kryssningsfartyget *Crystal Serenity* har seglat från Anchorage i Alaska genom Nordvästpassagen till New York.

Resan som tagit 32 dagar inkluderade inte bara stopp i flera inuitbygder som t ex Iqaluktuuttiaq men också besök i Ilulisat, Sisimiut och Nuuk.

De 1028 passagerarna har betalt 300 000 kr var för turen. De får mycket lyx och häftiga naturupplevelser men det är också en farlig tur. Inte farlig för turisterna kanske men väl för miljön och där finns också politiska risker.

Det har aldrig tidigare seglat ett så stort fartyg genom Nordvästpassagen och även om rederiet intygar att de använder en mindre förorenande olja kan man aldrig bortse från olycksrisker eller ett oljeutsläpp.

Men det är också en het politisk fråga. Kanada och USA är inte eniga om Nordvästpassagen. Kanada hävdar att passagen är kanadensiskt farvatten vilket också understöds av inuiternas traditionella vetande om vattnet. USA och andra länder anser att det är internationellt farvatten som man kan segla igenom när man har lust.

Crystal Serenity's tur kan ge medvind åt uppfattningen att det bara är att segla genom Nordvästpassagen utan att följa kanadensiska regler. Under denna tur har fartyget dock tillstånd från Kanada som också skaffat en isbrytare som medföljare samtidigt som man har haft kustvakten i höjd beredskap.

Urgammal livsform hittad på Grönland

För 4,6 miljarder år sedan uppstod vårt solsystem ur ett hett, roterande gasmoln. Jorden stelnade med tiden och för 4 miljarder år sedan bildades bergarter som till en liten del fortfarande finns kvar.

En urgammal glaciär har tinat fram på sydvästra Grönland och röjt spår efter vad forskarna menar är jordens äldsta spår av liv. 3,7 miljarder år gammalt. Det handlar om stromatoliter, formationer av bakterier och/eller alger som liknar geggiga mattor med små förhöjningar. Dessa kulliga förhöjningar är upp till 4 cm höga. Kemiska analyser förstärker uppfattningen att det handlar om fossiler av urgammalt liv.

I Dagens Nyheter kan man läsa att dessa stromatoliter är alltför sammansatta och komplexa för att kunna representera det allra första livet på jorden. Snarare är de resultatet av en utvecklingsevolution som pågått i flera hundra miljoner år.

Av detta kan man dra slutsatsen att livet på jorden är mer än 4 miljarder år gam-

malt. Något som stämmer med DNA-analyser. När forskarna jämför dagens levande organismer i ett så brett spektra som möjligt pekar resultaten på ett ge-

mensamt ursprung för mer än 4 miljarder år sedan. Vilket antyder att det har funnits en tidig livsform som alla på jorden härstammar från.

Nytt byggsätt prövas i Nuuk

Ett projekt har startat för att utforma en ny typ av bostad som passar väl för den grönländska terrängen och klimatet.

Det speciella är främst att experimenthuset har två klimatzoner, en kall och en varm. Dessa skapas med hjälp av en träkonstruktion som kläs med polykarbonat. Ytterzonen fungerar ganska bra som ett drivhus utanför träkonstruktionen och det blir stor skillnad i temperaturen mellan de två zonerna, särskilt om vintern.

Danmarks Tekniska Universitet och tecknarstugan Vandkunsten står bakom projektet som också var en del av Venedigbiennalen 2012.

DTU vill placera en familj i huset och de får i uppdrag att utföra diverse mätningar. Huvudsyftet blir att få insikt om hur huset uppför sig i det arktiska klimatet när det gäller fukt och energi.

Hösten 2017 skall huset stå klart för inflyttning.

Östgrönland hem för dinosaurier

Efter bara en vecka på expedition i Jameson Land i Östgrönland i sommar har geologerna funnit fler ben från dinosaurier än de kunnat drömma om.

2012 gjorde Geocenter Möns Klint sin första expedition och den gav ett oväntat resultat. En rad sensationella fynd av över 200 miljoner år gamla benrester från fyra phytosaurer. Så många att man året därpå kunde presentera ett helt phytosaurieskelett.

I år har alltså utdelningen varit god igen och man har funnit inte bara det som förväntades utan också ett djupare liggande lager fullt med benrester. De nya fynden kan gott vara ännu en rovdinosaurie. Men man har också hittat rester av en meterlång salamander och mycket fisk.

Nipilersorta! Sångbok med piano

Barnboksförfattaren Naja Rosing-Asvid har gett ut en sångbok med inbyggt piano.

Här man kan lära sig att spela 10 av de vanligaste grönländska barnsångerna. Nipilersorta! lockar också barnen med färgrika illustrationer.

En kombination av färger och tal på noter och tangenter gör det lätt att spela sångerna. Bakom boken står det grönländska förlaget Milik Publishing.

Två kvinnor i den litterära Grönlandsexpeditionens fotspår

Vem kan i dag tänka sig att lämna ett välbetalt arbete med karriärmöjlighet för att tillsammans med en bekant dra iväg på en 5 - 6 månaders lång slädhundsresa genom hela Västgrönland, upp till Qaanaaq.

Lone Madsen, journalist och reseguide korsade som första danska kvinna 1992 Inlandsisen. Hon hade då skrivit den välkända reseboken "Turen går till Grönland". Inge Mortensen, arbetade som farmaceut på läkemedelsjätten Novo Nordisk. Hon hade också äventyret i blodet med långa vandringsturer i Nepal, på Grönland och i Europa. Men på Novo Nordisk började rastlösheten infinna sig. Hon längtade ut, drömde om friheten.

Så kunde två kvinnor med en gemensam önskan att uppleva det annorlunda börja planera för en slädhundsexpedition i traditionell bemärkelse från Sisimiut till Qaanaaq. Inspirerade av den Litterära Grönlandsexpeditionen med Knud Rasmussen, Jørgen Brønlund, Harald Molke och Mylius Erichsen, 1902 -1904.

Inge sa upp sig från sitt arbete i Köpenhamn och sålde sin lägenhet. Lone befann sig redan på Grönland. Hon kunde sedan tidigare basal grönländska. Under ett års förberedelser bodde de i Kangaatsiaq, införskaffade var sitt slädhundsspann på tolv hundar och lärde slädhundskörningens svåra konst och tränade grönländska språket samt allt annat som krävdes för att överleva. De skulle vara självförsörjande under resan, lära fisket, sy hundse-

lar, tillverka sina slädar, ta bort hundarnas hörntänder (slagsmålsförebyggande) och ta hand om hundvalpar. För valpar kommer under långturer, det vet alla.

Ett år av förberedelser

De startade i liten skala under jan 1993 med barnslädar i Kangaatsiaqs backar för att ett år senare i januari 1994 stå redo för avfärd med två fullastade slädar och 24 hundar. Ett års träning och förberedelser för en 300 mils slädhundstur under 4,5 månader.

Skillnaden från expeditionen 90 år tidigare var den digitala tekniken. I stället för anteckningsböcker fanns nu den bärbara datorn med. Syftet med den kommande expeditionen var dels att kunna visa att det går att genomföra en så lång slädhundsexpedition som kvinna och att kunna sköta ett hundspann, men lika mycket också att propagera i media för den grönländska säljakten och sälfångsten som var satt i karantän efter Brigitte Bardots kampanjer samt att visa på inuits naturliga livsvillkor i en barsk miljö. Ett annat

Iluliaq

3/16

syfte var att prova ut torrfoder till hundar, att bedöma hur det fodret fungerar under de för hundarna extremt arbetskrävande förhållanden som krävdes.

Manifestation för säljägarna

Jägarna och fångstmännen utefter hela den grönländska kusten fick inte längre sålt sina skinn. Dåvarande KGH (Kunglig Grönländsk Handel) hade tiotusentals saltade skinn i sina lagerlokaler, som legat i flera år. Fångstmännen fick en viss betalning för dem, som ett försök av myndigheterna att upprätthålla den traditionella fångstkulturen. Men långt från de priser som de en gång kunde få för sina produkter.

På 90-talet bar isarna bättre än idag och slädhundsskörning från Sisimiut där de drygt 30 åriga tjejkorna startade var möjlig. Idag är det nog tveksamt om denna resa kunnat göras på isarna utefter i alla fall kusten upp till norra Upernaviksdistriktet. Resan uppdelades i delmål och man besökte de flesta bygder och byar utefter vägen. Alltid välkomnade av innevånare som väl visste om expeditionen och firade deras ankomster med mat, dryck, kaffemik och dansmik. För beskrivning av hela resan i detalj hänvisas till boken Min store slæderejse, här några axplock.

Vid Isfjorden i Ilulissatdistriktet ges insyn i hellefisket med långlina. Ett tufft arbete för fångstmännen som kör ut till sina fångstlinor ca tre gånger per vecka. Man övernattar fullt påklädda i tält som

slås över slädarna, utan förankring på en av strömmar och tidvatten förrådsk is, som trots sin tjocklek plötsligt kan rämna med sprickbildningar. Varje arbetspass består av att till 700 meters djup sätta tre stycken ca 1 km långa linor med agnade krokar via 150 sidolinor. Dessa vittjas efter tolv timmar. Man jobbar i lag. Hellefisker som är en mindre art än hälleflundran, smakar lika gott, fast och fin i köttet. Fisken säljs till de lokala fiskfabrikerna och 1994 fick man 3,50 danska kronor för en fisk i viktlassen 1,5-3,5 kg. Fiskar över 3,5 kg betalades 8,50 kr/kg. Fångsterna varierade mellan 100-500 kg beroende på årstid och fångstplats. Som ett exempel nämns ett 28 timmars arbete för fiskarna där fångsten genererar en intäkt på 1170 kronor!

Man fick alltid räkna med att flytta eftersom isens rörelser gör att en bra fiskeplats plötsligt blir farlig och nya hål hackas upp i den en meter tjocka isen. Det gjordes med handredskap.

Fisket viktig födkrok

För jägarna som tvingats överge mycket av sin traditionella säl fångst på grund av propaganda från väst blev fisket den födkrok som skulle klara familjens försörjning. Ofta arbetade männen med detta och kvinnan inom offentlig verksamhet, med städning, vård och omsorg.

Lone är vid ett tillfälle oförsiktig med översynen av sina hundar och hennes ledarhund Walda snor in sig i sin vajer under natten och grannhunden börjar dra i linan, som snor sig helt runt hundens tass. På hundars vis försöker han komma loss, genom att gnaga och på morgonen finner Lone att hela tasserna är borta. Kylan och den avstannade blodcirkulationen förhindrade smärta då hunden gnagde av sin tass för att komma fri. Walda sköts med bultpistol och Lone sörjde den ledarhund hon fäst sig så starkt vid.

Dom kör genom Ukkussisat-fjorden, från Ummannaq till bygden Ukkussisat. I närheten, vid Qamamarujukfjorden låg Marmorilikgruvan, "Sorte Engel", som stängdes efter 20 års drift 1990. Då hade hela fjorden förorenats så kraftigt av tungmetaller att det rådde fiskeförbud och det närliggande häckningskolonierna av sillgrisslor var borta, liksom narvalarna var försvunna på grund av allt bly och zink. Den lokalbefolkning som arbetat i Marmorilik, återgick till fiske- och fångstverksamhet i andra fjordar.

Rabiesutbrott i Upernavik

Utänför Upernaviks bygder ledde ett nyligt rabiesutbrott bland slädhundarna till att alla gästande hundspann fick parkeras en kilometer från samtliga samhällen. De små bygdena som sträcker sig som ett pärlband utefter kusten är alla isolerat belägna och invånarnas existens

har baserats på jakt och fångst. På vinterrarna satte man säl garn. I mörkertid då ljuset inte tillät jakt på isen var det enda möjligheten att få kött till familj och hundar.

En familj livnärde sig på ca 500 sälar per år och kvinnan skötte allt gällande skinnens bearbetning. Detta under slutet av -70-talet innan säljakt blev bannlyst av Brigitte Bardot med följare. I följderna av den ändrade opinionen uppstod svåra problem med försörjningen för dessa familjer. Man var van vid att kunna sälja skinn för att handla de nödvändigaste basvarorna i de små och oftast dåligt försedda butikerna som fanns i bygdena. Nu stod man nästan utan inkomster. Ett sälskins marknadsvärde rasade till 35 kr / styck.

Innevånarna fick alltmer övergå till fiske men de små fiskfabriker som fanns i många bygder hade sällan kapacitet att ta emot all fisk som fångats. Fisken frystes hel, utan att filéas och om vintervintern var fryssarna fulla, men många månader återstod innan fraktfartygen kunde komma för att tömma lagren. Den grönländska fiskefabrikslogistiken har aldrig varit praktiskt inriktad. Däremot insåg en rysk skeppare fördelen med att låta sitt fartyg frysas in i december i Tasiusaq och den flytande frysfabriken med filéhandarbetande ryssar köpte upp

all hellefisk från närliggande bygder. De grönländska kvinnorna blev dessvärre arbetslösa, men fisken trots allt såld.

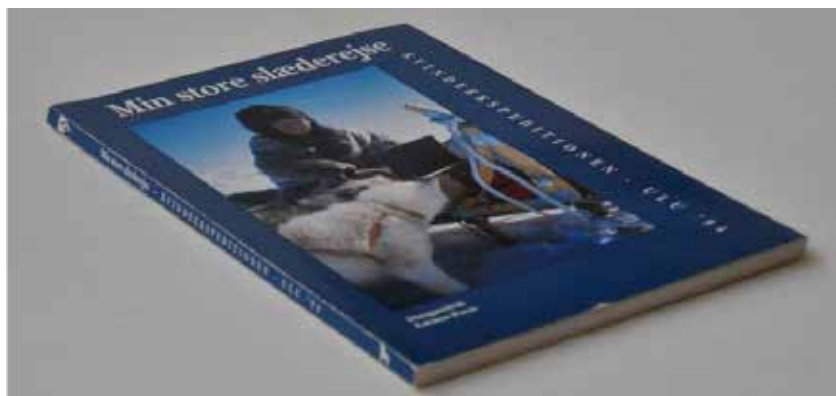
Lone och Inges slädhundsresa bjöd på en hel del strapatser men de fick också hjälp av de alltid gästvänliga grönländarna som visade och informerade om farliga passager på vissa sträckor.

Där isen öppnat upp i Upernavik blev det båttransport för hundar och tjejer. I dagar vistades de under bar himmel men inne i samhällen och bygder bodde dom alltid i de grönländska familjerna och deltog i deras vardagsliv. Ibland följde de med ut på fångst och jakt innan färden gick vidare. Den 13 februari 1994 startade de i Sisimiut och nådde Qaanaaq 5 juni.

Inge Mortensen mötte jag som ansvarig för laboratoriet på sjukhuset i Aasiaat 2009. Hon hade bott där i många år och tillsammans med sin man, dåvarande chefsdistriktsläkaren i Aasiaat, fortsatte hon att under semestertider uppleva Grönland, både med hundspann och sommartid med kajak. Paret hade paddlat över större delen av de grönländska farvattnen i etapper.

Lone Madsen omkom tragiskt några år senare under en kajakpaddling på Grönland.

Helen Sterner

Gömt i snö kommer upp i tö – även atomsopor på norra Grönland

Nyligen skrev Dagens Nyheter om den amerikanska basen Camp Century på norra Grönland (finns på föreningens Facebook-sida). Hur den tillkom i slutet av 1950-talet 25 mil nordost om Thulebasen. Det framstod i DN som basen var topphemlig men egentligen visades basen gärna upp för media som ett högst civilt vetenskapligt företag. Däremot var det militära projektet Iceworm totalt mörklagt för alla.

Endast en handfull politiker i Danmark och USA visste vad som försiggick och från dansk sida censurerades och tvätades mediemanus som antydde militärt engagemang.

Den minnesgode läsaren kommer ihåg att vi skrev om detta i Iluliaq redan i nr 2/2014 (Iluliaq finns på vår hemsida).

Att Camp Century var en täckmantel för det gigantiska missilprojektet Iceworm var topphemligt. Nu har dock hemligstämpeln lyfts från en hel del material och forskare från USA och Danmark kan bitvis bena ut den häpnadsväckande historien kring Iceworm. Camp Century var en liten stad med en kontroversiell kärnkraftsreaktor (för el och uppvärmning), sjukhus, biograf, mm, under isen. Men där fanns bara några hundra invånare. Iceworm däremot var tänkt att bemannas med 11 000 personer och omfatta ett tunnelsystem på många hundra mil i ett område dubbelt så stort som Irland. Här skulle amerikanerna ha mängder av avfyrningsklara kärnvapenmissiler på behändigt avstånd från kallakrigsfienden Sovjetunionen. Ryssarna skulle inte kunna slå ut de amerikanska vapnen eftersom de inte skulle kunna lokalisera dem – vapnen förflyttades ständigt på räls i tunnelsystemet, var det tänkt. Några kunde nog slås ut ... men inte alla.

Resultatet av undersökningarna vid Camp Century gav vid handen att isen inte var lika följsam som de danska toppolitikerna (som förhandlat och givit klartecken mellan skäl och vägg). Glaciologerna lärde sig att isens ständiga rörelser var omöjliga att tämja. Iceworm

var fantastiskt elegant på skrivbordet men gick inte att realisera i inlandsisen. Projektet övergavs.

Det finns, som man skriver i DN som i sin tur citerar brittisk press, på grund av den globala uppvärmningen nu en kalkylerad risk att Camp Century kommer upp i dagsljuset igen. Amerikanerna trodde att de valt ett område där istäcket växte. De har lämnat mängder av sopor och radioaktivt material som var tänkt att "glömmas bort". Men det är ju känt att det som göms i snö (och is) kommer upp i tö. Hittills har det vita täcket över Camp Century tjocknat planenligt men experter menar att en avsmältning är på gång i framtiden. Det handlar bara om drygt ett årtionde tills skrotet blottas.

Med säkerhet kommer ämnet Camp Century/Iceworm att bli en följetong i media många år framåt.

Anders Tidström

Grönland smälter långsamt

Att den grönländska inlandsisen smälter mer nu än förut råder det inga tvivel om men frågan är om och när hela isen smälter bort, något som skulle leda till att världens havsnivåer skulle stiga med sju meter.

Den svenska geografen och glaciologen Åsa K Rennermalm är professor vid Rutgers University i New Jersey och har under många år bedrivit forskning kring den grönländska isens förändringar.

Nyligen gästade hon Stockholm och höll en föreläsning arrangerad av Föreningen Natur och Samhälle i Norden, Föreningen Nordens Stockholmsavdelning och Föreningen Sverige-Grönland.

– Arktis kan ses som kanariefågeln som förr i tiden varnade för gasutsläpp i gruvan. Den fågeln är död nu och det går inte att bortse från att det beror på människans påverkan på klimatet, säger Åsa Rennermalm.

Hennes forskning visar att det nu sker en avsmältning av isen på 700 kubikkilometer per år och det är lika mycket vatten som flyter genom Mississippifloden.

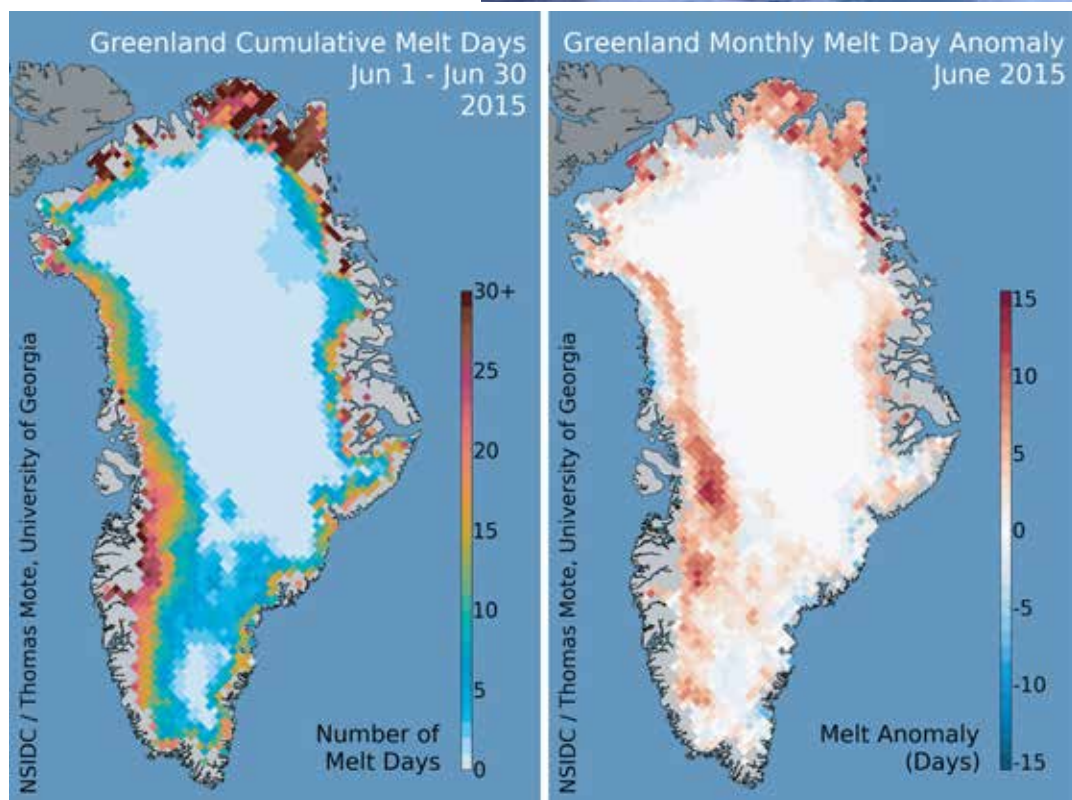
Det innebär dock inte en nära förestående katastrof. Allt hänger på om jordens temperatur kan hållas nere på en viss nivå.

– Vi beräknar att havsnivåstigningen kan begränsas till cirka tio centimeter fram till år 2050 och det lär nog dröja åtskilliga hundra år innan all inlandsis smälter bort.

Joel Åsblom

Professor Åsa K Rennermalm. Foto: Joel Åsblom.

Den grönländska inlandsisen kommer inte att försvinna i första taget men avsmältningen är påtaglig.

Sista sidan...

Musiken från då till nu

Söndag den 20 november kl 14.00 kan du uppleva Grönlands historia genom musiken. Föreningens styrelse bjuder in till en musikalisk resa från de ålderdomliga trumsångerna, via valfångartidens polkor, andra världskrigets Hawai-inspirerade Vaigat-musik från gruvbyn Qullis-

sat, Aasivik-mötenas protestmusik till våra dagars pop och rap.

Vi träffas på Helgagatan 36 i Stockholm. Fika kommer att finnas.

Till detta arrangemang behöver du anmäla dig till sylvia.hild@comhem.se för att få exakt besked om lokal.

Pröva att dansa kalattuut

Kalattuut är det grönländska namnet för den speciella form av polka som valfångarna en gång introducerade i befolkningen och som fram till idag är mycket populär på fester och dansemik. Det är pardans i snabb polkatakt och ett rytmiskt stampande.

Den 8 oktober bjuder Örjansringen i

Stockholm in till en prova-på-workshop i kalattuut i Söderringssalen, Palmfeltsvägen 65 vid Enskede Gärd's T-banestation. Instruktörer blir Palle Peterson och Carina Nymark från Tuna Gille.

Vill du vara med så anmäl dig skyndsamt till Hasse Weimer på 070-3740753.

Kulturnatten i

Köpenhamn

Den 14 oktober blir det Kulturnatt i Köpenhamn med en lång räckta begivenheter och öppna dörrar till kulturinstitutioner. Kolla hela programmet på www.kulturnatten.dk. Även det Grönlandske Hus bjuder som sedvanligt på skiftande underhållning. Man kan lära sig att dansa

grönländsk polka eller beundra Naleraq Eugenius Ijussow på gården. Vivi Sørensen bjuder in till spoken word och trumdans medan Aviaja Lumholt, Ilang och Lars Sørensen står för ett musikaliskt äventyr. Mer traditionellt blir det när MIK-kören sjunger.

Iluliaq

3/16

Föreningen på webben

På vår hemsida sverige Gronland.com samt på Facebook (sök Föreningen Sverige-Grönland) kan du läsa vad som händer i föreningen.

Ibland hinner vi inte ut med programnyheter i Iluliaq utan då måste du aktivt bevaka hemsidan.

Lokal föreningsaktivitet

Funderar du på att anordna ett grönländsprogram på din hemort.

Styrelsen kan kanske hjälpa till. Ring till Sylvia Hild tel 070-3039630.

Filmbibliotek

Föreningen har byggt ut sitt bibliotek av grönländska filmer.

Medlemmar kan få låna enstaka dvd mot portokostnad. Denna möjlighet gäller endast medlemmar som betalat årsavgiften. Kontakta sylvia.hild@comhem.se.